

1. תקציר

ליכולות הנרטיביות תפקיד מכריע באופן שבו ילדים מבטאים את חוויותיהם האישיות ואף לדרך בו הם מבינים את העולם הסובב אותם. היכולת של דו-לשוניים לנווט בין מספר שפות, עשויה להשפיע על המבנה, התוכן והמורכבות של סיפורם. דו-לשוניים עשויים להפגין דפוסים סיפוריים ייחודיים, המדגישים את יחסי הגומלין בין השפות, בעת ניסוח נרטיב. מטרתו של מחקר התערבות נרטיבית בקרב נבדקים דו-לשוניים, לחקור כיצד ניתן לטפח מיומנויות נרטיביות אשר ינבאו גם הצלחה אקדמית בעתיד (Spencer & Petersen, 2020).

מטרת המחקר הנוכחי, לבחון את כישוריהם הנרטיביים של ילדים דו-לשוניים טרום ההתערבות ובעקבות תכנית התערבות, בשתי השפות ולהעריך האם הכישורים הנרטיביים שנלמדו במהלך תכנית ההתערבות, נטמעו בחיי היומיום של הילדים וניכרים בהישגיהם גם לאחר סיום ההתערבות. בנוסף נבדוק האם ידע בשפה אחת יעבור גם לשפה השנייה.

במחקר השתתפו 16 ילדי גן, בני 5-6, דו-לשוניים, דוברי אנגלית- עברית, המתחנכים בגנים בהם שפת הרוב היא עברית. תוכנית ההתערבות כללה 6 מפגשים בכל שפה (סה"כ 12 מפגשים), בהם נלמדו חמשת מרכיבי הסיפור- דמות, בעיה, רגש, פעולה וסיום. ובנוסף נלמדו 24 מילות מטרה בהוראה ישירה (12 מילים בכל שפה). המחקר כלל גם 4 מפגשי הערכה, באנגלית ובעברית (סה"כ 8 מפגשים) ששמשו כמדידות חוזרות בין מפגשי ההתערבות. מפגש ההערכה האחרון נערך כ-4-6 שבועות לאחר סיום ההתערבות על מנת לבחון האם הידע הנרכש במהלך התכנית נשמר לאורך זמן ללא התערבות (בסך הכל השתתף כל ילד ב-20 מפגשים- 10 בכל שפה). המפגשים הוקלטו, תומללו וקודדו לצורך בחינת הכישורים ברמת המאקרו- שיחזור הסיפור, שימוש במרכיביו ומענה על שאלות הבנה וברמת המיקרו- רכישת אוצר מילים. בנוסף בחנו יישום של שיחזור סיפור, כפי שנלמד במפגשי ההתערבות, לגבי סיפור ארוך, הכולל 3 אפיזודות, שכליו לא נלמדו במהלך מפגשי ההתערבות. בשיחזורו נבדק שימוש ברכיבי הרקע, מאורע מניע, מטרה, נסיון ותוצאה.

מניתוח התוצאות עלה כי הילדים שיפרו את הישגיהם כתוצאה מהשתתפות בתכנית ההתערבות באותה שפה, ברמת המאקרו וברמת המיקרו. כמו כן, נצפה מעבר ידע בין שפתי מאנגלית לעברית, כאשר במהלך מפגש ההערכה בעברית, הילדים ידעו להסביר מושגים שלמדו עד כה, רק במפגשי ההתערבות באנגלית, עוד בטרם השתתפו במפגשי ההתערבות בעברית. לא נצפה מעבר ידע מעברית לאנגלית. בתחום שיחזור הסיפור הארוך, שאינו נלמד במסגרת תכנית ההתערבות, לא נמצאו הבדלים מובהקים.

המסקנות העולות מהמחקר מצביעות על יתרון להוראה ישירה של אוצר מילים, לצורך רכישת מילים חדשות. עוד גילינו, כי חשוב להפריד בין תכניות ההתערבות בכל שפה. מאחר ושפת המורשת (אנגלית) הינה השפה הדומיננטית של הילדים, וזו השפה המדוברת בבית, וכמו כן, על פי מחקרים קודמים, (Caldero'n et al, 2005; Lugo-Neris, Jackson, & Goldstein, 2010, Perozzi, 1985, Perozzi & Chavez-Sanchez, 1994, Restrepo 2013, Kroll & Stewart, 1992) נמצא שחשוב להתחיל בהתערבות בשפה זו, מאחר והיא תתמוך בהמשך בהתערבות בשפה השנייה (עברית), שפת החברה. יתרון לזמן עיבוד החומר נצפה בתוצאות מבדקי אוצר המילים, בשיחזור הסיפור הקצר באנגלית, כאשר התוצאות במבדק ההערכה האחרון, לאחר זמן צינון ללא התערבות, עלו לעומת יתר המבדקים. בשיחזור סיפור קצר בעברית, נשאו הישגי הילדים כפי שהיו בזמן ההתערבות וזה עשוי להצביע על חשיבותה של תכנית ההתערבות לשם עליה בהישגים ובידע.

תחום נוסף שנבחן במחקר זה, הוא שיחזור סיפור ארוך, שכליו לא נלמדו במהלך מפגשי ההתערבות. הסיפור הארוך כולל 3 אפיזודות, ובכל אחת מהן שלושה מרכיבים- מטרה, נסיון ותוצאה. המטרה היתה לבחון האם הילדים יצליחו ליישם את דרך שיחזור הנרטיב, כפי שלמדו בהתערבות, גם בשימוש בכלי לא מוכר. משימת הנרטיב הארוך נלקחה מתוך (-LITMUS-Multilingual Assessment Instrument for Narratives) (MAIN, 2012), ומשימת הנרטיב הקצר מקורה בתכנית "Story Champs" (Spencer & Petersen, 2012). לגבי שחזור הסיפור הארוך, שכליו לא נלמדו במהלך מפגשי ההתערבות, אנו מסיקים כי לילדים היה קושי לשפר את הישגיהם בשחזור הסיפור הארוך, מפני שהקבלה בין רכיבי הסיפור בשני הכלים, לא הייתה מלאה. היו רכיבים בסיפור ארוך, שלהם רכיב מקביל בסיפור הקצר, כגון הנסיון בסיפור הארוך המקביל לרכיב הפעולה בסיפור הקצר. או רכיבי התוצאה המקבילים בשני סוגי הסיפורים ובאילו נצפתה עליה בהישגים. ולגבי הרכיבים להם לא היה רכיב מקביל, כמו רכיב המטרה בסיפור הארוך, שלו אין רכיב מקביל בסיפור הקצר, לא נצפתה עליה בהישגים. גם נתון זה מדגיש את חשיבות תכנית ההתערבות והלמידה הישירה של תכנים לצורך עלייה בהישגים.

יישום המחקר, בהפיכת פרוטוקול ההתערבות לנגיש לאנשי חינוך, עשוי לתרום לילדים בכלל ולילדים דו- לשוניים בפרט, בתחום השפתי, בדרך יעילה לרכישת אוצר מילים ובשיחזור סיפור תוך שימוש במרכיביו ובכך ישפיע על הישגיהם האקדמיים בהווה ובעתיד.